

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCAN ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATI
KAFEDRASI

MAGİSTR TƏHSİL PİLLƏSİ ÜÇÜN
İxtisas: Filologiya: 060201

Fənn: İF-M 2540 AZƏRBAYCAN AŞIQ YARADICILIĞI

PROQRAM

BAKİ – 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCAN ŞİFAHİ XALQ ƏDƏBİYYATI
KAFEDRASI

MAGİSTR TƏHSİL PİLLƏSİ ÜÇÜN
İxtisas: Filologiya: 060201

Fənn: İF-M 2540 AZƏRBAYCAN AŞIQ YARADICILIĞI

PROQRAM

Bakı Dövlət Universitetinin
Rektorunun 18.05.2017-ci il tarixli
R-49 sayılı əmri ilə təsdiq edilmişdir.

BAKİ – 2018

Tərtib edən:

Nizami Qasım oğlu Xəlilov –
Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının professoru, filologiya üzrə
elmlər doktoru

Redaktor:

Səhər Hidayət qızı Orucova –
Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının müdiri, filologiya üzrə elmlər
doktoru, professor

Rəyçilər:

Mahmud Qara oğlu Allahmanlı –
ADPU-nin Azərbaycan və dünya ədəbiyyatı
kafedrasının professoru, filologiya elmlər
doktoru

Etibar Əjdər oğlu Talıblı –
BDU-nun Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı
kafedrasının dosenti, filologiya üzrə fəlsəfə
doktoru

İZAHAT VƏRƏQƏSİ

«Azərbaycan aşıq yaradıcılığı» fənni (İF-M 2540) magistraturanın Folklorşünaslıq və mifologiya (NSM 02.00.06) ixtisası üzrə I kursda 30 saat müəhazirə, 30 saat məşğələ olmaqla semestr ərzində cəmi 60 saat həcmində tədris edilir. Fənnin həcmi mütəxəssis hazırlığı üzrə Dövlət Standartlarına uyğundur. Fənn üzrə tədris işinin əsas növü müəhazirə və məşğələlərdir. Məşğələlərlə yanaşı, tələbənin dərscdənkənar vaxtda yerinə yetirdiyi müntəzəm sərbəst işləri də tədrisin keyfiyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərir.

Fənnin mənimsənilməsinin məqsəd və vəzifələri

Kursun məqsədi -- magistrantları ozan- aşıq sənətinin genezisi haqqında hərtərəfli məlumatlandırmaq, aşıq sənətinin müəyyən fərqlərlə türkdilli xalqlarda yayılmış olduğu barədə onlara bilgi vermək, aşıq yaradıcılığının meydana gəlməsi, erkən orta əsrlər aşıq sənətinin inkişaf mərhələləri, spesifik xüsusiyyətləri, şeir şəkilləri, aşıq repertuarları və s. genişliyi ilə tələbələrə öyrətməkdir.

Kursun vəzifələri:

1. Tələbələrdə aşıq sənətinin mənşəyi, ilkin çalğı aləti olan iki simli qopuz haqqında, qopuzun yaradıcısı olan Dədə Qorqud haqqında məlumat vermək;

2. Tələbələrə ozan sənətinin aşıq sənətinə çevrilməsi və bu barədə olan tədqiqatlarla tanış etmək;

3. Aşıq yaradıcılığının şifahiliyi və yazılı ədəbiyyatla əlaqə məsələlərini aydınlaşdırmaq;

4. Aşıq yaradıcılığının şeir şəkillərini magistrələrə mənimsətmək;

5. Aşıq yaradıcılığının yazılı ədəbiyyata təsiri və yazılı ədəbiyyatın aşıq yaradıcılığının zənginləşməsində roluna aydınlıq gətirmək;

6. Aşıq yaradıcılığının dastanlarımızın yaranmasında

oynadığı rolu diqqətə çəkmək;

7. Aşıq yaradıcılığının etik-estetik və tərbiyəvi rolunu magistrələrə aşılamaq.

Fənnin tədris prosesində yeri

«Azərbaycan aşıq yaradıcılığı» fənninin (İF-M 2540) təqdim olunan proqramda tədris prosesində qarşıya qoyulan məqsəd və vəzifələrin doğurduğu məsələlərə diqqət yetirilmişdir.

Kursun sonunda tələbələrin dünyagörüşünə aşağıdakı elementlər əlavə olunacaqdır:

a) xalqımızın ən qədim musiqi aləti olan qopuzla bağlı qeyri-türk xalqları arasında yayılmasının təsəvvürlər sistemi haqqında məlumatlar;

b) ozan sənətinin türk xalqları arasında müxtəlif adlar altında işlənməsi barədə bilgiler;

c) aşıq sənətinin mövzu və ideya istiqamətini müəyyənləşdirmək;

d) aşıq yaradıcılığı ilə heca vəzninin tarixi köklərinə aydınlıq gətirmək.

Yeni informasiya və biliklərin magistrlərin qazandığı biliklər bazası üzərində bərqərar olmasına diqqət yetirilmişdir.

Bilindiyi kimi, aşıq yaradıcılığı folklorumuzun çox zəngin bir qolunu təşkil edir. Aşıq yaradıcılığı ali məktəblərin bakalavr pilləsində də tədris edilir. Lakin məlum olduğu kimi, bakalavr pilləsində aşıq yaradıcılığına ümumi kurs kimi çox az yer verilir. Magistr pilləsində isə aşıq yaradıcılığının meydana gəlməsi, erkən orta əsrlər aşıq yaradıcılığının inkişaf mərhələləri, sənətkarlıq məsələləri, spesifik xüsusiyyətləri, şeir şəkilləri, aşıq repertuarı və s. genişliyi ilə öyrənilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbə bilməlidir:

-- aşıq yaradıcılığında milli-mənəvi dəyərlərimizin öz əksini tapdığını;

-- ənənəvi məişətimizdə bu sənətin praktik əhəmiyyət

daşdığıını;

-- aşiq sənətinin gənclərin tərbiyəsində böyük təsir gücünə malik vasitələrdən biri olduğunu,

-- aşiq yaradıcılığının şeir şəkillərinin struktur özəlliklərini;

-- ideya məzmun xüsusiyyətlərini;

-- dastanlarımızda ən çox işlənən şeir şəkillərini;

-- avtobioqrafik və butalanma yolu ilə yaranan dastanların xüsusiyyətlərini;

-- toplanma

və tədqiq tarixi, mövzu dairəsi və poetik vasitələri kimi məsələləri.

Bacarmalıdır:

-- aşiq yaradıcılığında ən çox işlənən qoşma, gəraylı, təcnis, divani, müxəmməs şeir şəkillərini bir-birindən ayırmağı;

-- həmin şeir şəkillərinin, xüsusilə təcnis şeir şəklinin cinas qafiyələrini izah etməyi;

-- aşiq sənəti haqqında söylənmiş nəzəri mülahizələrə münasibət bildirməyi;

-- şeirin mənasını açmağı;

-- məhəbbət dastanlarını quruluşuna və süjetinə görə müəyyənləşdirməyi.

Yiyələnməlidir:

-- aşiq yaradıcılığında ən çox işlənən qoşma, gəraylı, təcnis və onların tiplərini əzbərdən söyləmək qabiliyyətinə;

-- müxəmməs, divani, sicilləmə, zəncirləmə və s. şeir şəkillərinə nümunələr deməyə;

-- dastanlarımızda işlənmiş şeir şəkillərindən nümunələr əzbərləməyi.

Mövzular üzrə saatların bölgüsü

№	Mövzular	Saatların miqdarı	O cümlədən	
		Cəmi	mühazirə	məşğələ
1.	Ozan sənəti, ozan sənətinin yeni tarixi şəraitdə rekonstruksiyası	4	2	2
2	Anadilli ədəbiyyatımızın inkişafına heca vəznü və aşiq şeirinin təsiri	4	2	2
3	XVI əsrə qədərki aşiq yaradıcılığı, yazılı ədəbiyyatda yeri	4	2	2
4	Aşiq poeziyasında şeir şəkilləri: Bayatı və gəraylı	4	2	2
5.	Qoşma şeir şəkli və onun növləri	4	2	2
6.	Aşiq şeirində təcnis və onun tipləri	4	2	2
7.	Aşiq poeziyasında ustadnamə, deyişmə, müxəmməs, divani, vücudnamə və s.	4	2	2
8.	XVI-XVII əsrlərdə aşiq yaradıcılığı	4	2	2
9.	XVIII əsr aşiq yaradıcılığı	4	2	2
10	Aşiq yaradıcılığında mühit və məktəblər	4	2	2
11.	XIX əsr aşiq yaradıcılığı	4	2	2
12	Erkən orta əsrlərdə aşiq yaradıcılığı və dastançılıq ənənələri	4	2	2
13	Avtobiografik dastanlar və onların yaranma üsulları	4	2	2
14	Butalanma yolu ilə yaranan məhəbbət dastanları	4	2	2
15	Nağıl süjurları əsasında yaranan dastanlar	4	2	2
	CƏMI:	60	30	30

3. XVI əsr əqədərki aşiq yaradıcılığı - 2 saat

Yunis Əmrə və türk xalq şeirinin şəkilləri. XIII-XIV əsrlərdə şirvanlı Molla Qasımın el aşiq-şairi ad titulu daşması. Molla Qasım barədə mövcud olan müxtəlif fikirlər. Molla Qasım və Xəstə Qasımın şəxsiyyətləri ətrafında mülahizə və mübahisələr. Azərbaycan və Türkiyə tədqiqatçılarının bu barədə yazılmış məqalə və əsərləri. Molla Qasımın qoşma, gəraylı və təcniləri. Molla Qasımla Yunis Əmrənin birinin digərinə yazdığı «Gördüm» rədifli şeirləri. S.Mümtazın, M.H.Təhmasibin Molla Qasım haqqında mülahizələri. XVI əsrə qədər heca vəznində yazılmış şeirləri inkar edən bəzi müəlliflərə münasibət. XVI əsrə qədər heca vəznində və aşiq poeziyası üslubunda yazılmış yazılı ədəbiyyatdan örnəklər. Şah Qasım Ənvarın «Cələbi, bizi unutma» gəraylısı. İ.Nəsiminin yaradıcılığında xalq şeiri şəklində yazılmış şeirləri. Qoşma, gəraylı, ustadnamə, təcnis, hərbə-zorba, qıfılənd şeir şəkillərinə Nəsimi yaradıcılığından nümunələr. Bu barədə M.H. Təhmasibin, N.Xəlilovun və başqalarının mülahizələri (4), (8), (18), (32), (48), (50).

4. Aşiq poeziyasında şeir şəkilləri – 2 saat

Bayatı. Bayatı aşiq poeziyasının ilkin nümunəsi kimi. Bayatının şəkli xüsusiyyətləri. M.Kaşğarlının «Divan»ındaki nümunələrlə bayatların oxşar və fərqli cəhətləri. Ə.Abidin «Türk xalqları ədəbiyyatında «mani» növü və Azərbaycan bayatlarının xüsusiyyətləri» məqaləsi. Bayatların mövzusu, ideyası və poetik xüsusiyyətləri. Bayatının etimologiyası barədə fikirlər. «Bayat» qəbiləsi ilə əlaqəsi.

Gəraylı. Gəraylının quruluşu, qafiyə sistemi. «Gəraylı» sözünün etimologiyası haqqında mülahizələr. Türkdilli xalqlarda səkkizlik şeir şəkli. Gəraylı şeir şəklinin yazılı ədəbiyyata təsiri. Yazılı ədəbiyyatdan nümunələr. Bu barədə olan fikir və mülahizələr. Gəraylının qoşma ilə oxşar və fərqli cəhətləri. Türkdilli xalqlarda gəraylı və qoşma ilə bağlı fikirlər.

Gəraylının qafiyə sistemi. Gəraylı şeir şəklinin ilkin nümunələri. Gəraylı ilə varsağı şeir şəklinin oxşar və fərqli cəhətləri. Gəraylının tipləri. Adi gəraylı, təcnis gəraylı, cığalı gəraylı, sallama gəraylı, mürvəti, müxəmməs gəraylı, dildönməz gəraylı və s. Bu barədə Azərbaycan və Türkiyə tədqiqatçılarının fikirləri (5), (15), (18), (25).

5. Qoşma şeir şəkli və onun növləri - 2 saat

On bir hecalı şeir şəklinin meydana çıxması. Qoşmanın qafiyə sistemi. Qoşmanın daxilində təkmilləşmə prosesi. Qoşmanın forma xüsusiyyətləri. Adi və çarpaz qafiyəli qoşma. Qoşayarpaq, güllü qafiyəli qoşma, ayaqlı və yaxud qoşma müstəzad şeir şəkilləri. Dodaqdəyməz qoşma. Təkrar misralı qoşma. Təkrar misralı qoşmaya həm də «varsağı» deyilməsi. «Varsağı» sözünün etimologiyası haqqında söylənmiş mülahizələr. M.Seyidovun bu barədə fikirləri. Qoşma şeir şəklinin yazılı ədəbiyyatda – xüsusilə M.P.Vaqifin, S.Ə.Nəbatinin, Q.Zakirin yaradıcılığında yeri və yeni formaları. Aşıq poeziyasının, xüsusilə qoşmanın yazılı ədəbiyyat sənətkarlarının yaradıcılığına təsiri. Qarşılıqlı əlaqə məsələləri. Mövzu və ideya əlaqələri və s. (15), (18), (51).

6. Aşıq şeirində təcnis və onun tipləri – 2 saat

Cinaslı şeir şəkli haqqında fikir və mülahizələr. Təcnisin forma xüsusiyyətləri. Təcnis cinaslardan düzələn şeir şəkli kimi. XIV-XV yüzilliklərdə təcnis formasında yazılmış şeirlər. Təcnis şeir şəklinin yazılı ədəbiyyata təsiri. Molla Qasım təcnisin ilk yaradıcı nümayəndələrindən biri kimi. XVI əsrə qədər yazılmış cinaslı şeirlərdən örnəklər. Türk xalqlarında təcnis şeir şəkli. Təcnisin poetik quruluşu. XVIII əsrdə yaşamış Xəstə Qasım təcnisin qüdrətli ustadlarından biri kimi. Təcnisin formaları; cığlı təcnis, ayaqlı təcnis, dodaqdəyməz təcnis. Hərflə üstə təcnis və s. (5), (8), (9), (14), (16), (18).

7. Aşıq poeziyasında ustadnamə, deyişmə, müxəmməs, divani, vücudnamə - 2 saat

Ustadnamə Ustadnamələrin forma və şəkli xüsusiyyətləri.

Üstadnamələrdə öyüd, nəsihət kimi ibrətamiz fikirlərin yer tutması. Ustadnamələrin «Kitabi - Dədə Qorqud» dastanlarında işlənmiş ilk nümunələri.

Deyişmə. Deyişmələrin forma və xüsusiyyətləri. Deyişmənin ilkin nümunələrinin Dədə Qorqud dastanlarında işlənməsi. Deyişmənin mərhələləri; dəvət, cavab, hər-bə-zorba və qıfıl-bənd mərhələləri.

Müxəmməs. Müxəmməsin şəkli xüsusiyyətləri. Müxəmməsin yazılı ədəbiyyatdan aşıq poeziyasına keçməsi ilə bağlı fikirlər. Müxəmməsin müstəzad, əliflam, qoşayarpaq, cəğalı, zəncirli-cığalı və s. şəkilləri.

Divani. Divaninin aşıq poeziyasında geniş yayılmış formalarından biri kimi. Divaninin saz havasına uyğun işlənməsi. Divanilərdə mübarizə, yarış, döyüş, cəngi əhval – ruhiyyəsinin olması. Divaninin şəkli xüsusiyyətləri; dodaqdəyməz, hər f üstə – əvvəl-axır cinaslı divani və s.

Vücudnamə. Vücudnamələrin özünəməxsusluğu. Vücudnamədə anadan olmasından dünyasını dəyişməsinə nəqədərki dövrün əks olunması və s. (5), (9), (15), (18).

8. XVI-XVII əsrlərdə aşıq yaradıcılığı – 2 saat

XVI əsrdə Azərbaycanda ictimai-siyasi mühit. Şah İsmayıl Xətəinin aşıq poeziyasının inkişafında rolu. Miskin Abdal, Dirili Qurbani, Abbas Tufarqanlı, Sarı Aşıq kimi sənətkarların yaradıcılığı. Bu sənətkarları bir-birindən fərqləndirən cəhədlər. Qurbaninin yaradıcılığı aşıq poeziyasında xüsusi mərhələ kimi. Qurbaninin qoşma və gəraylıları. Sənətkarlıq xüsusiyyətləri. Qurbani ilə Şah İsmayıl haqqında olan əfsanə və rəvayətlər.

Abbas Tufarqanlının yaradıcılığı, ustadnamələri, sənət-

karlıq xüsusiyyətləri.

Sarı Aşığın yaradıcılığı. Sarı Aşıq bayatı ustası kimi. Aşığın bayatlarının xüsusiyyətləri. «Sarı Aşıq və Yaxşı» dastanı aşığın həyatından götürülmüş bir dastan kimi. Aşığın təxəllüsü və yeri-yurdu haqqında olan rəvayətlər (5), (8), (15), (18), (35), (40).

9. XVIII əsr aşıq yaradıcılığı – 2 saat

XVIII əsr aşıq yaradıcılığı haqqında məlumat. Xəstə Qasım XVIII əsrdə yaşamış görkəmli sənətkar kimi. Aşığın qoşma və gəraylıları. Xəstə Qasım tənqis ustası kimi. Xəstə Qasımın Ləzgi Əhmədlə deyişməsi. Aşığın lirik poeziyasında əxlaqi-tərbiyəvi fikirlər. Aşığın «Xəstə» təxəllüsü ilə bağlı mülahizələr.

XVIII əsrdə yaşamış Aşıq Valehin Qarabağ aşıq mühitinin görkəmli nümayəndəsi kimi. «Valeh və Zərnigar» dastanı. Sürətlər aləmi. «Valeh və Zərnigar» avtobioqrafik dastanların ən yaxşı nümunəsi kimi.

Ağ aşıq (Aşıq Allahverdi) haqqında məlumat. Ağ aşıq Aşıq Alının ustası kimi (5), (13), (15), (18), (40), (49).

10. Aşıq yaradıcılığında məktəblər və mühitlər - 2 saat

Aşıq yaradıcılığında «məktəb» və «mühit» anlayışları. Hansının əvvəl yaranması barədə fikirlər. «Məktəb» «mühit»ə bölünür, yoxsa mühit məktəbi formalaşdırır? Aşıq məktəbləri – Anadolu, Təbriz, Göyçə və Şirvan aşıq məktəblərinin yaranması və nümayəndələri : onların oxşar və fərqli cəhətləri.

Aşıq sənətində mühitlər – Gəncəbasar, Borçalı, Göyçə, Dərələyəz, İrəvan, Çıldır, Şirvan, Dərbənd, Qarabağ, Xocasan, Qaşqay və başqa aşıq mühitləri. A.Nəbiyev və M.Qasımlının bu barədə fikirləri (12), (16), (18).

11. XIX əsr aşığı yaradıcılığı – 2 saat

XIX əsr aşığı poeziyasının mövzusu və ideyası. Bu yüzilliyin aşığı mühiti. XIX əsr aşığı poeziyasının özünəqədərki aşığı yaradıcılığı ilə oxşar və fərqli cəhətləri. XIX əsrdə yaşamış Aşığı Alı, Aşığı Ələsgər, Molla Cümə, Aşığı Hüseyin Şəmki və başqalarının yaradıcılığı. XIX əsr aşığı poeziyasının zənginliyi. Aşığı Alının yaradıcılığı, ictimai-siyasi şeirləri.

Aşığı Ələsgərin yaradıcılığının əsas istiqamətləri. Məhəbbətin tərənnümü, gözəllərin vəsfi, təbiət və ictimai-siyasi mövzulu şeirləri. Aşığı Ələsgərin sənətkarlıq xüsusiyyətləri. Aşığı Ələsgərin ustadnamələri.

Molla Cümə aşığı poeziyasının ustad sənətkarlarından biri kimi. Molla Cümənin yaradıcılığında şeir şəkillərinin yeni formaları. Aşığın ictimai-siyasi şeirləri. Molla Cümənin şeirlərində işlənmiş «İsmi pünhan»la bağlı olan mülahizələr.

Aşığı Hüseyin Şəmkiyənin yaradıcılığı. Adı çəkilən aşığılarla bir dövrdə yaşamış yazılı poeziya nümayəndələrinin – Q.Zakir, S.Ə.Nəbati, Ə.Qaracadağı, Baba bəy Şakir və bu şairlərin şeirlərindəki mövzu yaxınlığı. Bu yaxınlığı doğuran əsas səbəblər. XIX əsr aşığı poeziyasının yazılı ədəbiyyatla əlaqəsi və hər iki yaradıcılığın bir-birinə təsiri (5), (6), (7), (8), (9), (12), (31), (35), (40).

12. Erkən orta əsrlərdə aşığı yaradıcılığı və dastançılıq ənənələri – 2 saat

Yazılı ədəbiyyatda erkən poemalara çevrilmiş dastanlar. «Dastani Əhməd Hərami» poemasında dastançılıq ənənələrinin əlamətləri. İsanın «Mehri və Vəfa» poemasında dastanlara məxsus xüsusiyyətlər. Poemada aşığı və məşuqun dastanlardan gəlməsinin bədii ifadəsi. Dastanlarda ölüb-dirilmə motivləri, Dastanlara məxsus fəvqəladə qüvvələrin iştirakı. «Qara Məlik», «Əsli Kərəm» və başqa dastanlarımız orta əsr aşığı sənətinin ilkin nümunələri kimi. «Qara Məlik» dastanı orta əsrlər qəhrəmanlıq dastanlarının ilkin nümunəsi kimi. «Əsli və Kərəm»

dastanı məhəbbət dastanlarımızın ilkin və «şahkər» (S.Mümtaz) nümunəsi kimi. Dastanda XIV-XV əsrlərlə səsleşən əlamətlər. Kərəm tarixi şəxsiyyət kimi. Dastanın variant və versiyaları. Dastanın Orta Asiyada yayılması. Dastana yeni baxış. Surətlər aləmi (7), (17), (18).

13. Avtobioqrafik dastanlar və onların yaranma üsulları - 2 saat

Avtobioqrafik dastanların xüsusiyyətləri, yaranma yolları. «Qurbani» dastanı. Dastanın versiya və variantları. Dastanda tarixi gerçəklik və bədii həqiqət. «Qurbani» dastanının Aşıq Qurbaninin yaradıcılığı əsasında formalaşması.

«Abbas və Gülgəz» dastanı. Dastanda Aşıq Abbasla Şah Abbasın müqayisəli təhlili: Gülgəz və Pəri surətləri. Aşıq Abbasın öz sevgilisinə qovuşmasında ona kömək edən fəvqəladə qüvvələr. Dastanın Aşıq Abbasın həyatı ilə bağlı olması haqqında tarixi gerçəklik. Vəzir Allahverdi xan və Dəli Becan obrazları. Dastanın bədii xüsusiyyətləri (5), (16), (17), (18).

14. Butalanma yolu ilə yaranan məhəbbət dastanları – 2 saat

Orta əsr məhəbbət dastanlarında mifoloji dünyagörüşü. Sehrli obrazlar, yuxu, buta və s. Məhəbbət dastanlarında qəhrəmanın keçdiyi mərhələlər. Qəhrəmanın anadan olması, ilk təlim-tərbiyəsi, aşıq və məşuqun butalanması. Qarşıya çıxan maneələr, qəhrəmanlara kömək edən xariqüladə qüvvələr. Müsəbiqə və qələbə («Aşıq Qərib», «Şah İsmayıl» və başqa dastanlar əsasında) (5), (11), (15), (17), (18).

15. Nağil süjetləri əsasında yaranan dastanlar - 2 saat

«Şah İsmayıl və Gülzar», «Tahir və Zöhrə», «Alıxan və Pəri» kimi dastanlarda nağil motivləri. Bu dastanların oxşar və fərqli cəhətləri, sənətkarlıq xüsusiyyətləri. Dastanlarda epik, lirik və dramatik səhnələrin növbələşməsi. Adı çəkilən dastan-

lar haqqında olan tədqiqatlar. «Tahir və Zöhrə» dastanı astral dastan kimi. M.H.Təhmasib, A.Nəbiyev və b. tədqiqatçıların bu barədə mülahizələri. Aşiq poeziyasında əxlaqi və mənəvi dəyərlərin – sədaqət, vəfa, etibar, səxavət, zəriflik, mərifət, paklıq, mənəvi bütövlük və s. kimi anlayışların tərənnümü. Aşiq yaradıcılığının etik-estetik və tərbiyəvi əhəmiyyəti (5), (12), (15), (16), (17), (18), (49).

TƏDRİS TEXNOLOGİYALARI, TƏLİMİN İTERAKTİF FORMALARI

Bu kursun qarşısında qoyulan məqsədlərə çatmaq üçün ənənəvi metodlarla yanaşı, yeni tədris üsullarından da istifadə edilmişdir. Müəllimin mühazirə mətnləri, elmi ədəbiyyat (məqalələr, monoqrafiyalar, dissertasiyalar və s.), aşıq şeir nümunələrindən ibarət kitablar (antologiyalar, ekspedisiya materialları və s.) əsasında təlim ənənəvi üsullardan sayılır. Bunlardan başqa, müasir texnologiyaların tətbiqi ilə mühazirə və məşğələ dərslərində tələbələrə məşhur aşıq və aktyorların ifasında aşıq şeir nümunələrini nümayiş etdirmək mümkündür. Hər mövzu ilə bağlı slaydların hazırlanması, bunlarda ayrı-ayrı aşıqların, tədqiqatçıların fotolarının, araşdırmaların üz qabığının, titul səhifələrinin göstərilməsi, eləcə də heca, durğu allitrasıya, qafiyə sistemi, cinasların mənası cığa bəndlərinin, poetik oğrazlar, formalar və digər cəhətlərdən konkret şeirlərin təhlilini əks etdirən örnəklər üzərində iş aparılması dərslərin keyfiyyətinə müsbət təsirə malik metodlardandır.

Tədris resursları

Tədris prosesinə müəyyən resursların cəlb olunması məqsədəuyğundur. Buraya aşıq və aktyorların lent yazıları, aşıqlar haqqında televiziya verilişlərinin çəkilmiş olduğu diskilər, slaydların nümayişi üçün lazım olan texniki avadanlıqlar daxildir.

Sərbəst işlərin mövzuları

1. Ozan sənəti: Ozan sənətinin aşığı sənətinə çevrilməsi, inkişaf mərhələləri.
2. Anadilli ədəbiyyatımızın inkişafında aşığı şeirinin təsiri və XVI əsrəqədərki yazılı poeziyada yeri.
3. Aşığı poeziyasında şeir şəkilləri. Qoşma və gəraylı.
4. Aşığı poeziyasında təcnis, müxəmməs, deyişmə, ustadnamə və s.
5. XVI-XVII əsrlərdə aşığı yaradıcılığı.
6. Aşığı yaradıcılığında məktəb və mühit. Onların yayılma arealları.
7. XIX əsr aşığı yaradıcılığı. Yazılı poeziya ilə əlaqə məsələləri.
8. Avtobioqrafik dastanlar və onların xüsusiyyətləri.
9. Butalanma yolu ilə yaranan dastanlar.
10. Nağıl süjetləri əsasında yaranan dastanlar.

ƏDƏBİYYAT

Əsas:

1. Azərbaycan aşığı sənəti: ideologiya axını və ictimai siyasi lirika. «Dədə Qorqud» toplusu. Bakı: Səda, 2002, № 3. səh. 54-59.
2. Allahmanlı M.Q. Aşığı yaradıcılığının inkişaf mərhələləri. Bakı; Elm və Təhsil, 2011. 292 s.
3. Araslı H. M. Aşığı yaradıcılığı. Bakı: Birləşmiş nəşriyyat, 1960. 132 s.
4. Babayev Y.M. Anadilli Azərbaycan ədəbiyyatının təşəkkülü və epik şeirin inkişafı (XIII-XIV əsrlər) Bakı: ADRI, 2008, 128 s.
5. Əfəndiyev P. Ş. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatı. Bakı: Elm və təhsil, 2012, 600 s.
6. Həkimov M.İ. Aşığı sənətinin poetikası. Bakı: Səda, 2004, 609 s.
7. Xəlilov N.Q. Aşığı yarıadıcılığı və yazılı poeziya. Bakı: Elm, 2012, 325 s.
8. Xəlilov N.Q. Heca vəznı və aşığı sənətinin yaranma tarixi. Bakı: Xəzər Universiteti, 2014, 175 s.
9. İracoğlu M.Ə. Azərbaycan xalq şeirinin şəkilləri. Bakı: Tural-Ə nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi, 2001, 184 s.
10. İbrahimov M.Ə. Aşığı poeziyasında realizm. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı. 1966, 84 s.
11. Kazımov Q.S Qurbani və poetikası. Bakı: ADPI nəşri, 1996, 198 s.
12. Qasımlı M.P. Ozan aşığı sənəti. Bakı: Üğür, 2007, 304 s.
13. Namazov Q.M. Azərbaycan aşığı sənəti. Bakı; Yazıçı, 1984.
14. Məmmədli E.H. Təcnis sənətkarlığı. Bakı; Natta-press, 1998, 150 s.
15. Nəbiyev A.M. Azərbaycan xalq ədəbiyyatı. II hissə. Bakı; Turan nəşriyyatı. 2014, 660 s.
16. Nəbiyev A.M. Azərbaycan aşığı məktəbləri. Bakı; Nurlan, 2006, 312 s.
17. Təhmasib M.H. Azərbaycan xalq dastanları (orta əsrlər). Bakı; Elm, 1972, 392 s.
18. Vəliyev. V.Ə. Azərbaycan folkloru. Bakı; Maarif, 1985, 414 s.
19. Caferoğlu A. Cahən edebiyatında türk köpüzü. «Wikü» dergisi, 1936-1937, s.441-446.
20. Aşığı Ələsgər. Əsərləri (Tərtib edənı İ.Ələsgər). Bakı: Şərq- Qərb, 2004. 400 s.
21. Azərbaycan aşığı şeirindən seçmələr. 2 cilddə (Tərtib edənler: Ə. Axundov, İ. Abbaslı, H. İsmayılov). Bakı: Şərq Qərb, 2005, 424 s.
22. Azərbaycan aşığıları və el şairləri. 2 cilddə. Bakı: Elm, 1983-1988, 372 s.

23. Azərbaycan ədəbiyyatı inciləri (Bayatı, qoşma, təcnis). (Tərtib edəni E.Məmmədov) Bakı: Yazıçı, 1988, 600 s.
24. Azərbaycan dastanları. Bakı: 1977. s. 477.
25. Cinaslar (Tərtib edənlər: M.Aslan, E.Məmmədov). Bakı: Yazıçı, 1985, 151 s.

Əlavə:

26. Abbasova S. Azərbaycan xalq çalğı alətləri. Bakı; Elm, 2002.
27. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. VI cildə, I cild. Bakı: Elm, 2004.
28. Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. VI cildə, IV cild. Bakı: Elm, 2011.
29. Bayatılar (Tərtib edəni A.Məmmədov). Bakı: Elm, 1977.
30. Behcət B. Sarı Aşığın bayatıları. Bakı: Səda, 2006.
31. Cəfərzadə Ə. Azərbaycan poeziyasında xalq şeiri üslubu. Bakı: ADİ nəşri, 1981.
32. Cəfər Ə. Nəsimi şeirinin vəznü /Nəsimi.Məqalələr məcmuəsi, Bakı: Elm, 1973.
33. Cinaslar (Tərtib edənlər: M.Aslan, E.Məmmədov). Bakı: Yazıçı, 1985
34. Cümə M. (Toplayanı və tərtib edəni R.Əfəndiyev). Bakı: Yazıçı, 1983.
35. Dadaşzadə A. XVIII əsr Azərbaycan lirikası. Bakı: Elm, 1980.
36. Dastani- Əhməd Hərami. Bakı: Şərq-Qərb, 2004.
37. Əliyev M. Ədəbiyyat nəzəriyyəsi. Bakı, Elm və təhsil, 2012.
38. Gəncəvi N. İsgəndərnamə (Filoloji tərcümə). Bakı: Elm, 1983.
39. Hüseynoğlu K. Azərbaycan şeir mədəniyyəti. Bakı: Ozan, 1996.
40. Xəstə Qasım (Toplayanı və tərcümə edəni S.Raşayev). Bakı: Gənclik, 1975.
41. İmrə Y. Güldəstə. Bakı; Yazıçı, 1992.
42. İsa Mehri və Vəfa. Bakı; İqşad, 2001.
43. Kazımov M. Xalq gülüşünün poetikası. Bakı; Elm, 2006.
44. Kitabı Dədə Qorqud (Tərtib edənlər F.Zeynalov, S.Əlizadə). Bakı; Yazıçı, 1988
45. «Koroğlu» dastanı. Bakı, Maarif, 1975.
46. Qasımlı M. Molla Qasım, yoxsa Xəstə Qasım /Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər. IV kitab, Bakı; Səda, 2000.
47. Mümtaz S. El şairləri. Bakı; 1927, 2005.
48. Mümtaz S. Molla Qasım və Yunis Əmrə. «İnqilab və mədəniyyət» jurnalı. 1929, № 1.

49. Paşayev S. Azərbaycan folkloru və aşığı yaradıcılığı. Bakı; ADU-nun nəşri. 1989.
50. Təhmasib M.H. Nəsimi və xalq poeziyası. Bakı; «Ədəbiyyat və incəsənət» qəzeti, 11 aprel 1973.
51. Tufarqanlı A. 72 şeir. Bakı; Gənclik. 1973.
52. Zakir Q. Seçilmiş əsərləri. Bakı; Avrasiya Press. 2005.

TÜRK DİLİNDƏ

53. Caferoğlu A. XVI asır Azeri saz şairlərindən Tufarqanlı Abbas, İstanbul: Azərbaycan Yurt Bilgisi, 1932.
54. Kaşğarlı M. Divanü-lüğat-it-Türk. Tercümesi. Ankara. Alaeddin Kral Basmevi, 3 cildə, 1939-1940.
55. Köprülü F. Edebiyat araşdırmaları. İstanbul. Otügen, 1989.
56. Ogəl B. Türk kültür tarihine giriş. IX cə. Ankara, 1991.
57. Yunis Emre. Güldeste. Ankara: Kültür Bakanlığı, 1990.

RUS DİLİNDƏ

58. Вертков К., Благолатов Г., Язавицкая Э. Атлас музы кальных инструментов народов СССР. М., Музыка, 1975.
59. Гордлевский В.А. Изб. сочин. т.2. М.,Изд.-во Вост. Лит., 1962.
60. Стеблева Ия. В. Развитие тюркских поетических форм в XVI веке. М., Наука, 1971

**Çapa imzalanmışdır 11.01.2018. Kağız formatı 60x84 1/16.
Sifariş 26. Həcmi 1,25 ç.v. Sayı 200.**
«Bakı Universiteti Nəşriyyatı», Bakı, AZ 1148, Z.Xəlilov, 23.